

Jocul premiselor și concluziilor

Ne-am învățat, de la o vreme, să sărbătorim, cu regularitatea aproximativă a revoluției solare, muzele teatrului. Cei care vor răsfoi peste veacuri cronică vremii noastre vor putea întâlni, probabil, într-un colț de pagină, o însemnare destul de laconică, de felul acesteia: „Prin al cincilea deceniu din veacul XX s-a statornicit obiceiul, pe meleagurile carpatine dinspre Dunăre, să se prăznuiască alternativ Decada dramaturgiei originale și Concursul tinerilor actori, mijlocindu-se astfel cunoașterea, înăuntrul unor competiții festive, a planurilor caracteristice mișcării teatrale din epoca pomenită“.

Desprinși de perspectiva amplă a istoriei, contemporani ai unor considerabile evenimente, n-avem întotdeauna conștiința fermă a gravității, a însemnătății lor. Păstrînd proporțiile, sînt sub imperiul impresiei că n-am izbutit încă să surprîndem, în depănarea febrilă a ultimilor ani, valoarea acestei noi tradiții culturale înscăunate trainic la noi. Pe zi ce trece, însă, devenim mai înțelepți și ni se cade, intuind mai bine dimensiunile evului în care trăim, să coborîm pînă în întimele profunzimi ale faptelor, deslușindu-le cu supremă minuțiozitate substanța.

Încercam în revista noastră, mai anul trecut, după desfășurarea primei Decade a dramaturgiei originale, să considerăm incontestabilele succese înregistrate nu numai ca pe niște concluzii, ci mai cu seamă ca pe niște premise admirabile de dezvoltare a teatrului romînesc. Unele așezămînte teatralicești și-au construit, însă, o altă optică: au agățat în cui diplomele obținute și, considerînd că cerneala nu se șterge atît de lesne, și-au mîngîiat sufletele, privind cu nesăț consemnarea laurilor și visînd, ca într-o poveste minunată, la perpetuarea lor, în afara oricărui efort nou. Cum se explică altfel inexplicabil de slaba comportare, în 1957, a tinerelor echipe de la Galați și Oradea, sărbătorite, fără a precupeți elogiile, în anul de glorie 1956? Sau, îi mulțumește oare astăzi pe cei de la Național, în perspectiva premiselor stabilite de nenumărate discuții, concluzia acordării indulgente, pentru prima noastră scenă a unui modest premiu doi, aliniat riguros după micile și eroicele teatre de la Baia Mare, Sf. Gheorghe ș.a.? Tot așa e cel puțin paradoxală neparticiparea Teatrului Tineretului cu un spectacol întreg în faza finală a Concursului tinerilor actori. (Uă dezvălui, în treacăt, un secret: s-ar putea întîmpla ca premisele să fi fost create, dar concluzia juriului, în faza regională, a contestat limpede posibilitatea apariției Ultimei generații — versiunea T.T. — în rîndul spectacolelor promovate pentru ultima etapă.)

Aceste cîteva anomalii nu împieteză, însă, asupra peisajului general al Concursului care, dovedind și o serie de inegalități, a confirmat totuși marea vitalitate a mișcării noastre teatrale.

A fost evidentă și aici afirmarea unor noi forțe regizorale, care împropăștează cu talent mijloacele de expresie ale scenei noastre. Cine a auzit pînă astăzi — făcînd abstracție de înzestratul și ceva mai cunoscutul Horea Popescu — pronunțate limpede în categoria „regizori” numele aproape complet anonime ale lui Radu Penciulescu și Taub Ianos, Lucian Pintilie și Ariana Kunner Moisescu? Ureau să nădăjduiesc, pornind de la premisele spectacolelor realizate de ei — în care am întîlnit schițate sensibilitatea Arianei Moisescu și ingeniozitatea lui Lucian Pintilie, puterea de sinteză a lui Radu Penciulescu și justa intuiție dramatică a lui Taub Ianos — că vor îndreptăți, cu vîrf și în desat, premiile tinereții lor artistice. Urmînd logica asociației prin contrast, sînt de neiertat, nu numai în comparație cu valorile remarcabile pomenite mai sus, rudimentarele exerciții... regizorale, rafinate instrumente de tortură pentru spectatori, prezente în O mie de ani (Ploști) și Copilul altuia (Petroșani).

Pe planul decorurilor, am avut satisfacția să urmărim, în asentiment cu tendințele actuale ale teatrului nostru, și în rîndurile celor mai tinere vlăstare ale scenografiei, intenția explicită de abandonare a constructivismului dizgrațios și a platitudinii colorate, în folosul stilizărilor sugestive, susceptibile să transmită esența și nu aparența realității. Mihai Tofan, Dan Nemțeanu, Adina Reich și Sergiu Singer și-au folosit paleta generoasă, comunicînd cu sala prin intermediul acestui limbaj plastic. Și, poate tocmai pentru a ne demonstra că nu trebuie să avem nici un regret în raport cu moda desuetă a decorului naturalist, Elena Forțu, un element de altfel talentat, ne-a jignit ochiul și simțul estetic în general, improvizînd pentru piesa Copilul altuia o mică grădină botanică, în care erau aglomerate obositor variate specii de frunze, flori exotice și un... columbar, pe deasupra.

Este neîndoielnic că cea mai impresionantă a fost demonstrația tinerilor actori. Ei au venit, între altele, să ne amintească valoarea deosebită a școlii de interpretare românească, obligîndu-ne, în pofida unei lăudabile modestii, să ne obișnuim cu ideea că marii noștri actori sînt, în mod incontestabil, de respectabilă talie europeană.

În desfășurarea Concursului, am remarcat, din păcate, și lamentabile surisuri fardate (la Teatrul Național din Cluj, de pildă), și o sumă de roluri care au rămas înscrise în distribuții fără să ajungă la înălțimea unor personaje autentice. Dar nota dominantă a constituit-o, fără posibilitate de îndoială, tratarea inspirată a partiturilor actricești, dovada des repetată a manifestării unor talente valoroase. Mi s-a părut vicioasă obligația regulamentară rigidă a alegerii exclusive de piese cu tematică de tineret. Aceasta a limitat, pe de o parte, posibilitatea găsirii textelor celor mai interesante și mai potrivite pe măsura unui ansamblu sau a altuia; pe de altă parte, a constrîns actorii tineri să-și joace întotdeauna vîrsta proprie, ceea ce nu-i avantajează în fond, mărginind în același timp puțința întrezăririi realelor lor perspective artistice de-a lungul unei întregi și complicate cariere. Învîingînd și aceste piedici obiective, hărăziții noștri actori și-au impus temperamentele artistice, făcîndu-ne să uităm, de cele mai multe ori, că n-au atins încă vîrsta majoratului în teatru. Olga Tudorache, de exemplu, a găsit accente impresionante, care păreau făgăduieli pentru viitor — ce bucuroși am fi să nu ne înșelăm! — de îmbogățire a limbajului nostru scenic. Lia König Stolper a pedalat neobosit pe o ascuțită sensibilitate, materializată în mijloace de supremă simplitate. C. Rautzki, recitînd un text destul de ingrat, a trecut cu virtuozitate matură „punițele”, dovedind abilitatea însăilării artistice a ideilor diverse în armonia unui personaj solid implantat în economia spectacolului. Un tînăr actor — care, culmea ironiei, nu și-a găsit un an de zile un rol mai acătării în orașul de sub Tîmpa —, pre nume Gheorghe Urinceanu, a sedus sala în spectacolul ieșan cu piesa lui Maxwell Anderson, Pogoară iarna, prefigurînd, poate — și aici am vrea să nu fim profeți mincinoși — un Romeo sau un Hamlet.

Și nu numai ei... Atîția alții...

Riscind să fiu socotit monoman, cu disponibilități evidente în domeniul ideilor fixe, consider, pe marginea ultimului mai de ploioasă, primăvară sărbătorească, că dispunem de excepționale resurse artistice, care trebuie să constituie premisele unei mature chibzuințe, susceptibile să ne ducă în anii următori la concluziile ferme ale unei înfloriri teatrale, comparabilă, și nu în dezavantaj, cu multe țări de mari tradiții pe acest tărîm.

Viziunea regizorului

Teatrul de Stat Baia Mare : Inspectorul de poliție de I. B. Priestley

Discuțiile asupra regiei, purtate recent în publicațiile noastre, au rodit nu numai pe tărîmul abstracțiilor, ci și pe acela al realizărilor concrete. Impulsul dat de aceste discuții artei regizorale, cît și — mai ales — lărgirea considerabilă a concepției despre sensul și semnificația creației regizorale au prilejuit în timpul din urmă câteva realizări remarcabile din partea unora din regizorii care au dezbătut problemele. Îndeosebi, regizorii încă în plină formare profesională, cu stilul în germene dar cu pasiunea în efervescență, după ce au abordat temele, s-au grăbit să treacă la fapte, și într-o seamă de spectacole noi, poezia îndrăzelii, patosul pledoariei filozofice, fervoarea transfigurării creatoare a textului și-au arătat semnele binefăcătoare. Astfel, în spectacolul *Inspectorul de poliție* (An Inspector Calls) de I. B. Priestley, jucat de Teatrul de Stat din Baia Mare, pecetea „viziunii regizorale” nu a mai rămas numai un mod arbitrar de a desemna partea ce revine regizorului în activitatea de realizare a spectacolului, ci s-a impus ca o realitate „de fapt”, în afara căreia spectacolul nu poate fi discutat. Căci, dacă în ceea ce privește ansamblul actoricesc, spectacolul nu a vădit o unitate armonioasă, ba dimpotrivă distonanțe, el a continuat să rămînă totuși „un întreg”, un corp organic bine încheiat, datorită tocmai faptului că a existat într-adevăr, în acest spectacol, o „viziune” regizorală. Transpunerea scenică a piesei lui I. B. Priestley a ocazionat regizorului Horea Popescu transmiterea poetică a unor gânduri personale, și pentru că regizorul a avut „ceva de spus” în acest spectacol, spectacolul a izbutit să transmită în chip major mesajul scriitorului. Regizorul (care împreună cu M. Crișan semnează și decorurile) a tratat piesa ca pe o tragedie; și în acest sens, el a organizat atît plantația scenică, cît și mișcarea personajelor. Implicațiile sociale ale textului au dobîndit o rezonanță puternică, fiindcă ele au primit un ecou amplu prin această tratare. Chestiunea răspunderii sociale, apoi cea a răspunderii individuale, care sînt temele de bază ale piesei lui Priestley, n-au rămas numai pe planul unei „drame sociale”, ci au urcat pe acela al unei tragedii morale, în care s-a dezbătut ceva mai mult decît problema răspunderii sau a remușcării individuale; s-a dezbătut însuși problema „conștiinței” sociale.

Un regizor mai puțin poet s-ar fi lăsat, desigur, sedus de țesătura impecabilă a intrigii și ar fi căutat să sublinieze jocul acestor ite care se țes subtil și ingenios și, mergînd pe linia neprevăzutului, ar fi accentuat „surpriza” și „neșteptatul”. Or, tocmai aci mi se pare că regizorul Horea Popescu a izbutit un lucru deosebit.

Privind intriga dinăuntru și nu dinafară, a accentuat tocmai „previzibilul”, încît

Vladimir Jurăscu (Gerald) și Ileana Popp (Sheila)

